

7961 a

Landsmåls- och Folkminnesarkivet
Uppsala

VÄRMLAND

Varnum

Brodin, Linus, 1934

Svar på ULMA:s frågelista M 25 Jaktens och
fiskets betydelse för hushållningen

18 bl.4:o

7961 a

I Jakt

Väml.

"Då fanns ingen jaktlag för i varmen
våla nita de fick gå hur de vel-
le och vem som velle"

Peregrinus ut Vagnar

Wå va artii bruket att den 16 maj
då då va Peregrinus så bruke
ve samlas ve ett ställe de kalla
klavsten å där möttes ungdom.
men ifrå vike å kil (vrim-
kil) å fousbol å kronorp å drog
ihop ett väldigt risväl å skrek
bort vargen.

"För i våla, då tal mor mi om
äter si mor, va då sa god om
vargen. Ho va te stän en gång
å hörd må en rötslä (de) å
da ho för hem kom då tre

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

II

Jakt

Värml.²

vanger fram en skogen å va varnum
må anta te ho kom hem.

Viltbråd

Man joggade för mest fågel och hare. My var mycket sälsynt.

Man sköt även räv, men detta blod för att hålla honom i schack. Mest joggade man "Skogsfågel", trädor och ore.

Skogsfågel.

"Om en bonne för te skogen åter ve hadde han bössa må så hadde de og om de lag i skogen å högg eller om de kote. Så velle trädern så gärne sette ve omila å glöse (= sluka) mil-råk."

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

Jakt

Redskap

värml.

Varnum

"Fönarar a° giler tog de ha-
rer a° föggel. Föggelönarar
grod de ta° gul stälträd.
Harsnara satte de fast i sky-
garn. Så hadde de gillersticker
a° stöck. Steckera va : bredda
som en finger a° i steckra,
som stög anna öpp va ur köla
en skul (= utagen en skära) a°
i den skula lage stecke på
skrä (= sned) a° öm den läng
ätter va stöcken. Öra för haren
i garsgarvar.

"För föggel grod de stöcker i
skogen var som häst.

Tillredning. "Föggel koka de a°

IV

fahit

varml.

ä' ät öpp stral. Daren toha varmen
de frist ä' stete senna?
Mycket säuan sädes något.

Perserlar

De gjord släpiller ta' älyhua
ä' sä bredde de te plattlar,
som de hadde te selremner
ä' seddon ä' lock te jaktväsker.
Om då va ung-äly te tro hua ä'
gjord de sämskskinu ä' då va
sä onukt som varumel ä' då
gjord de byger ä' ä väster ä'
tröjer.

Kallars 'älyskinu byger.'

'Pä vintermössera hadde de ör-
lapper ta' skorskinu.'

Jaktväsker gjord de ta' grävling-

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Fgl. M 25

V fakt, Persedlar
skinn.

Värmt
varman

'Baktlassera på harn tog de
te vara a hadde te a styrke ut
på tavla i skorn.

'eller tjäderfjægel blev då sa
vare skrivpenner ta viny-
fjæra.

Madreie

'Bavergjæl va nötti te läkemedel.
Svingalla tog de tevara a satt
e synte i a hængd opna. Om
non frifris sa de ta gjæl
(= galle) i brannvin a tvätte
på froststalle.

'Rask i öga tog de ut må bräff-
stener. Så gjord mor mi; ho
släppt en tullen sten i öga a

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

VI

jakt, medicin
den tog bort borten.
varg

Värmd.
varnum

Lagesmannen kunde ej minnas
jakt på varg, men visste så
den fängades i varggröpsmal
rätel. Skinnets gjorde man jät-
ter och mössor av.

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

Lagesman Emlit als-
son, j. 1863.

Den 19/10 1934. Linus Brodin

Tjuvskytte

värml.

"De va auct uti å tjuvsköt tjä-
varnen på värn. De tyckta se ad
de gjord itne, var de int sköt
i borgen på spele unna (=in-
nan) hönser va rövade. Senna
gjorde då int noye om de tog
a den gemmel löpp."
I menar så länge hönser lade
ägen.

Lagesman Emil Olsson,
f. 1863.

Den 19/10 1934. Linus Brodin

Björn

Vämt

Lagermannens farfars kallade Verman
alltid björnen för "pajs" och
"pajsen". Han sa att detta namn
var vanligt för i dessa trakter.
vare kallades "gröben".

Lagerman Samuel Larsson, f. 1876
fröd i Bragg-gården under
Pörsby, gammal storgård
känd sedan 1540. Utgårdarna
ha råd underliga namn: Sjöfland,
Kapuria, Inzland o. s. v. de
brukarna settit i många gene-
rationer. Aldersmessa sedvån
ha bibehållit till 1890-talet. La-

germannen bröd nu i full ålder
om Kristinelan på topplåsen, nästan
efter sin farfar, som døde i 84 år.

Den 30/10 1954.

Linus Brodin

I Fisken

Vårmt.

"8m vörn när slommen lekavannu.
da slog de sāj ihop gārbon-
nera ā ga sāj på feskung. Slom-
feske da slog de an på for-
fålet när den tien va."

"Da hadde de enkommes (=sär-
skilda) noter som de la ut ā
stängde in slommen ā sen
hāva de ā öte i vātera ā när
dā ble minner (i noten) drog
de ihop nota ā hāva igen."

"I blann fesk de sa möe at
de kunn sälje ā ja minnas
at de fesk 40 öre for punde.
(cal. sazesmanneas yngigis ā
1 pund = 8 1/2 kg)."

"När de da kom hem dā va

II FiskenVärml.

då å sätt säj ner å kneppe varman
slom (= ränsa, ta ar huvudet
med nysan och dra ur tar-
men) å senna la de dom på
rester å sätta å senna släta
de dom i soka te torkning.
Då han va torr la de in å
boa å den stekt de på glöria
te potatler, då va så god, så
god.

De va ingenting de fiska så
riklet som slommen?

Lutfisk

La lant pasesmannen kunde
minnas har man använd
lutfisk till jul, vilken man
köpte i staden. Den putades och

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

III

Fiske

Värmf. 11

breddes liksom nu. Skinnets varmen
trogs tillvara liksom äl- och
lakskinn, förhålls och heljip-
tes i bitar till klarnedel.

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

Lagesman Emil als-
son. f. 1863.

Den 19/10 1934. Linus Brodin

Värml.
varnum

Fisket

I Fiskerätten

Fiskerätten ut fiskerät gäddor till en strandrät från 2 meters djup till 180 meters längd.

Om annan fisker på olaglig plats ville man inte anmäla, "ty det var inte bra att vara ovan med grannar om fisket"

Allmänning, delades aldrig upp då va så för på allmänningar att den, som kom först må näta den kast ut på bästa plassen. Så på så vis hade alle lika rätt på allmänningen.

Uttrycket "go rät" har den, som alltså kom först med näten.

Fiskebotar har man allmänt

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

Fisket

13
Värml.

II Fiskeväten

Varnum

på allmänna öarna där man
låg över isjannehet vid rickfisket
Storre fiskelag förekom ej utan
familjen bildade fiskelag

Sejesman Anders Brons-
son, f. 1857

Den 8/10 1904. Linus Brodin

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

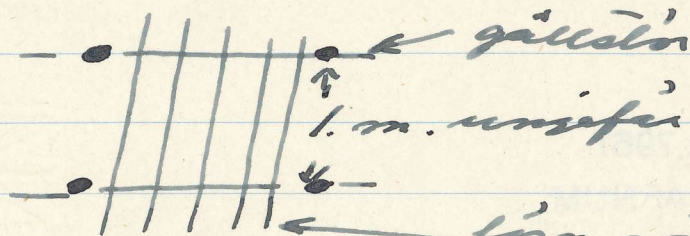
I Fiske

Varnum

Torkning och salning av mört och bröck
 tillgick sålunda: Sedan fisken vän-
 rats klövs den i trefler ryggen och
 ned till strålen varefter fisken
 vångdes. Saltades ned i stora trä-
 kär, här kallade "båjer". Fisken
 fick ligga i saltlaken under tre
 dygn, varefter den skötjdes och
 hängdes upp till torkning.

Torkställningen kallas "fiskgäll".

Fyra "gällstolar" sättes ned i jorden.

← två gälllängder uppifrån
 1,5 m. länna; förvaras
 på efter av.

Ushallet

Varnum

Varnum

II Fiske

Man var noga med at stærk sol
radde den dag fisken hangtes på
gæll, så at det forstærket mest
blev en stærk hinna på de skinn-
løse siderne for flugornes skull.

Blev det regn under toktiden
topp fisken in

Sen fisken blivt tillækket ge-
nomtorket bræddes den opp på
snøen til "tjipper" (d. v. s. kær-
per) og forvarres hangende på
luftigt stælle. No til potens,
mest kokked og anses måske
god som mat.

Lægesman Anders Bronson

f. 1857.

Den 8/10

Linus Brodin

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

Fisken

Fiskelaget

De fiskande Varnumborna ha
icke bildat lag annat än för nors-
fiske på förkynda vatten. Bäst
fiskar man familjevís. Ang.
nors fiskelagen meddelas:

"Då en lag fått intaga en nors-
fiskerivatten gjorde de upp så, att
den som ägde fiskerivatten skulle
ha hälften och de som hade nyt
och fiskar andra hälften. Så för
de gemensamt två städen och
såldes fisken, köpte brännvin och
hade fest i stugorna, med dans
till länd in på nätterna (!) ?

Lagesman till Skland,
1866.

Den 9/10 1904 Linus Brodin

16
Varnum.

Varnum

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

Värmland.

I Fisket

"Strandriåttan sträcker sig från varnum land ut 2 meter stadig djup ut utåt 180 meter. Sedan är det allmänning ut här gäller all den som kommer gås ta- ger bästa platsen."

Lamfäkt odlat fiskerätten inbuds efter byns skattetal ut efter skattetal tillbuds an- tal not eller ryssjor."

Den bonde som t. ex. har $\frac{1}{2}$ ^{man-} ~~tal~~ mans skattetal i byn såll t. ex. 10 not eller ryssjor, den som har $\frac{1}{4}$ mantal såll 5 o. s. v.

Man kom överens om antalet not eller ryssjor för varje ar. Platserna, där man såll sina

ULMA 7961a. Linus Brodin. 1934
VRML. VARNUM
Frgl. M 25

II FiskenVärml.

Allmänning, samfält fiskerier Vermin
redskap utöps genom örens
kommelse och skiffars varje
år så att man bytte plats.

Var ö på dylik allmänning hade
man timrade fiskbodar med
murad spis. Dessa stodo alltid
öppna och den mat, salt, chaffe
och red m. m. som fanns där var
allmän egendom. Den som hade
stugen sist, lämnade mat kvar.
Man tog aldrig något med sig mat-
sacken tillbaka hem, utan alltid
som blev öm skulle lämnas kvar.³

Lagesman Otto Eklund,

f. 1866.

Den 9/10 1934. Linus Brodin